

การเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟริตริช นิตเช*

The Comparison Between Human Beings in Theravada Buddhist Philosophical Views and Friedrich Nietzsche's View

พระอริวัฒน์ อชิโต, พระครูภาวนาโพธิคุณ และจรัส ลีกา
Phra Atiwat Achito, Phrakru Bhavanaphodhikun and Jaras Leeka
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: totuyoatiwat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษามนุษย์ในทัศนะฟริตริช นิตเช 3) เปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟริตริช นิตเช เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่าขันธ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุปาทายรูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด
2. มนุษย์ในทัศนะฟริตริช นิตเช มนุษย์เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาตนเอง ด้วยแนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับบอริมนุสย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ และการทะเยอทะยานเป็นแรงขับ
3. การเปรียบเทียบมนุษย์ใน 2 ทัศนะ พบว่า มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่า ขันธ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุปาทายรูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีการพัฒนาตน

*ได้รับบทความ: 6 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565
Received: May 6, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 29, 2022

เพื่อการละกิเลสโดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วนมนุษย์ในทัศนะฟรีดริช นิตเช่ เป็นผู้ที่มีพัฒนาตนเองโดยใช้แนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับอภิมนุษย์ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเอง และผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ ความทะเยอทะยานเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: มนุษย์; พุทธปรัชญาเถรวาท; ฟรีดริช นิตเช่

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study human beings in Theravada Buddhist philosophical views; 2) to study human beings in Friedrich Nietzsche's view; 3) to compare human beings in Theravada Buddhist philosophy with Friedrich Nietzsche. This study was carried out by means of documentary research by studying the information from the primary and secondary documents. The obtained data were interpreted by descriptive analysis based on the inductive method.

The research results were as follows:

1. Human beings, in Theravada Buddhist philosophical views, have two components: Rūpa and Nāma, called 'Five Khandhas,' Rūpa includes Mahābhūtarūpa and Upādāyarūpa. Nāma has four components: Vedanā, Saññā, Saṅkhāra and Viññāṇa. Rūpa and Nāma are combined as perfect human beings, with Nibbāna as the ultimate goal.
2. Human beings, in the view of Friedrich Nietzsche, is a person who knows self-improvement with the concept of the will of power in three levels: a slave level, a master level, and a superhuman level with controlling power called 'Kilesa or defilements,' which can be used constructively on oneself and others with virtues of Kilesa: determination, fighting, and ambition as driving force.
3. The comparison of humans between two perspectives revealed that Human beings, in Theravada Buddhist philosophy, have two components: Rūpa and Nāma, called 'Five Khandhas,' Rūpa includes Mahābhūtarūpa and Upādāyarūpa. Nāma has four components: Vedanā, Saññā, Saṅkhāra and Viññāṇa. Rūpa and Nāma are combined as perfect human beings. This is self-development to eliminate defilements with Nibbāna as the ultimate goal. For Friedrich Nietzsche, Human beings are the one who knows

self-improvement with the concept of the will of power in three levels: a slave level, a master level, and a superhuman level with Kilesa as a controlling power, which can be used constructively on oneself and others with virtues of Kilesa: determination, fighting, and ambition as driving force to the perfection of human being in the present.

Keywords: Humans; Theravada Buddhist Philosophy; Friedrich Nietzsche's

1. บทนำ

แนวคิดเรื่อง “อภิมนุษย์” ที่ปรากฏอยู่ในบทประพันธ์ Thus Spoke Zarathustra ของนิตเช ซึ่งเป็น หนังสือที่แปลเป็นภาษาไทย โดย ศัลก ศาลยาชีวิน นั้น สำหรับผู้วิจัยแล้วเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างน่าสนใจ โดยเมื่อได้อ่านและทำความเข้าใจในเบื้องต้นก็รู้สึกว่าการอ่านและเข้าใจได้ยาก จึงเป็นที่มาในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากการศึกษาแหล่งความรู้จากตำราทางปรัชญา ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องอภิมนุษย์ของนิตเช โดยเริ่มต้นจากหนังสือ “วิถีสู่อภิมนุษย์” และนิตเชผู้บุกเบิกแนวคิดหลังนวยุค ด้วยวิถีสู่อภิมนุษย์และซึงสุนทรีย์” ซึ่งหนังสือทั้ง 2 เล่มนี้เป็นของ อ.กิริติ บุญเจือ ที่นำมาแปลและขยายความแนวคิดอภิมนุษย์ซึ่งอยู่ในบทนำของบทประพันธ์ Thus Spoke Zarathustra อีกทีหนึ่ง นอกนั้นก็จะเป็นหนังสือทางปรัชญาอื่นๆ ที่พอจะหาได้แต่ก็มีไม่มากนักที่จะกล่าวถึงแนวคิดอภิมนุษย์ไว้โดยละเอียด และบางทีข้อมูลที่หามาได้ก็มีเนื้อหาที่คล้ายหรือใกล้เคียงกันบ้างที่มีรายละเอียดที่น่าสนใจแต่ก็กระจัดกระจายอยู่ในเล่มนั้นบ้างเล่มนี้บ้างคละกันไป และเมื่อค้นหาข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพิ่มเติมก็พอที่จะพบข้อมูลอยู่ที่น่าสนใจอยู่บ้าง แต่โดยรวมแล้วก็มีความน่าเชื่อถือเพราะมีการอ้างอิงแหล่งที่มา ชัดเจนซึ่งส่วนใหญ่ก็มาจากตำราทางปรัชญาที่ผู้วิจัยมีอยู่ในมือแล้วนั่นเอง จึงสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ และยังมีแหล่งค้นคว้าซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของนิตเชด้วยเช่นกัน เช่นเรื่องเกี่ยวกับจริยศาสตร์ และแนวคิดเรื่องนิจวัก เป็นต้น (อริย์รัช เลิศอมรไชยกิจ, 2561, หน้า 12)

นิตเช กล่าวถึงเรื่องอำนาจนี้ว่า “อำนาจอยู่เบื้องหลังของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และวัตถุทุกอย่างในธรรมชาติ” แต่การจะเข้าถึงอำนาจได้นั้นมนุษย์ต้องมี เจตจำนง (Will) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แรงกระตุ้น นิตเชได้กล่าวถึงแรงกระตุ้นเพื่อไปสู่อำนาจนี้ในงานเขียนที่มีชื่อว่า ชารารุสตรา กล่าวว่า “ในการเป็นทารกแรกเกิดนั้น ผู้สร้างสรรค์ต้องเต็มใจในการเป็นแม่ด้วยตนเอง และทนต่อความเจ็บปวดแห่งเพศแม่ จริงทีเดียว ข้าฯ เดินตามทางของข้าฯ ผ่านวิญญูณมานับร้อย ผ่านเปลและการเจ็บท้อมนับร้อย หลายครั้งข้าฯ พบการพลัดพราก ข้าฯ รู้จักยามสุดท้ายที่ดวงใจแหลกสลาย แต่เจตนารมณ์สร้างสรรค์ของ ข้าฯ และจุดมุ่งหมายของข้าฯ กลับปรารถนา หรืออาจพูดให้ตรงยิ่งขึ้นว่า เจตนารมณ์ของข้าฯ เจาจะ

ประสงค์แต่จุดหมายดังกล่าว” ในหนังสือธารารสูตรกล่าวไว้ว่า แม้จะเกิดก็ภพชาติเขายังคงที่จะต้องการเจตจำนงที่ต้องการเกิดใหม่นั้นอยู่สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการขั้นพื้นฐานที่เรียกว่า “ความต้องการในชีวิต” (ภุช มายา และวิโรจน์ อินทนท์, 2561, หน้า 221-235)

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้นำเสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ด้วยการกระตุ้นให้มนุษย์หันกลับเข้าสู่ตนเอง โดยการตระหนักรู้ว่าตัวเองเป็นอย่างไร นำไปสู่ความสามารถตอบปัญหาของตัวเองได้ว่าความจริงคืออะไร เมื่อรู้ความจริงนั้นแล้วจะวางตัวหรือวางท่าที่ต่อความจริงนั้นอย่างไร เมื่อมนุษย์รู้จักอัตถิภาวะของตัวเอง อัตถิภาวะจะเป็นพื้นฐานของความรู้ว่าเขาจะดำเนินชีวิตไปอย่างไรท่ามกลางสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การกำหนดคุณค่า และเป้าหมายก็จะเหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ผู้ที่รู้จักตัวเอง แทนที่จะเสาะแสวงหาแต่คุณค่าหรือสาร์ตถะภายนอก ซึ่งนับแต่จะห่างไกลออกไปจากความเป็นจริงที่เป็นไปไม่ได้ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงเป็นปรัชญาที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์เป็นไปได้นานกว่าที่เป็นอยู่ เพราะการที่มนุษย์เข้าใจตัวเองว่ามีอยู่อย่างไรมันจะมีผลต่อการเลือก และตัดสินใจด้วยตนเอง ถือเป็นจริยธรรมเบื้องต้นสำหรับมนุษย์ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงให้ความสำคัญแก่การดำรงอยู่ของมนุษย์มาก่อนคุณค่าอื่นใด เป็นปรัชญาที่พรากอำนาจจากเหวมาไว้ในกำมือของมนุษย์ทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากการกำหนดหรือถูกควบคุมจากอำนาจภายนอก มนุษย์จึงสามารถเลือกและตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง และถือว่าอัตถิภาวนิยมเกิดขึ้นเนื่องมาแต่ความไม่พอใจต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มนุษย์ต้องสูญเสียตนเองจนกระทั่งเป็นที่พึงของตนเองไม่ได้ สถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ระบบการเมือง ศาสนา จารีตประเพณี ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ต่างไม่ได้ให้ความหวังใดๆ แก่มนุษย์ มนุษย์จำต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้อย่างเป็นทาส ดำรงชีวิตอย่างไร้ศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ เหมือนสวะที่ลอยไปตามกระแสของแม่น้ำ อัตถิภาวนิยมได้เรียกร้องให้มนุษย์ยกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นคนของตนเองคืน ด้วยการนำเสรีภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติของตนออกมาใช้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551, หน้า 36)

แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพตามคำสอนในพระพุทธศาสนาจะสะท้อนให้เห็นความมีอยู่ของตัวตนที่จะเป็นผู้กำหนดเสรีภาพในการเลือกการทำความดีด้วยเจตนา คือมนุษย์ยังต้องการเลือกทำบางอย่างบนฐานของกุศลหรืออกุศลอยู่ ในแง่มุมดังกล่าวนี้จะเข้ากันได้กับเรื่องของกรรมผ่านมโนกรรมที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งถึงมากกว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น” โดยการพิจารณาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่เลือกทำนั้นอยู่ในรูปแบบของการคิดไตร่ตรอง

และจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ทำให้พบว่า พุทธปรัชญาในฐานะที่มีหลักคำสอนที่ให้ความสำคัญแก่ความเป็นมนุษย์มาแต่ต้นได้มองเห็นปัญหาใหญ่ของมนุษย์คือความไม่รู้จักตนเองว่าเป็นอย่างไร มนุษย์ส่วนใหญ่จึงหลงใหลไปกับสิ่งภายนอก จนหลงลืมความเป็นจริงของชีวิตว่ามีอยู่อย่างไร และมีปัญหาอย่างไร

การแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาก็เป็นไปได้ไปอย่างผิดพลาด พุทธปรัชญาจึงเน้นให้มนุษย์หันกลับเข้าสู่การตระหนักรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหภายในตนเอง โดยกระตุ้นให้มนุษย์ใช้สติสัมปชัญญะในการระลึกตัวเองอยู่เสมอ เพื่อมิให้ประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสติแม้เพียงราตรีเดียวก็มีคุณค่ามากกว่าการดำรงชีวิตอยู่ตั้งร้อยปีอย่างไร้สติ การดำรงอยู่อย่างมีสติเป็นการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า เพราะจะสามารถรู้และเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตพร้อมทั้งวิธีแก้ไขปัญหได้อย่างแท้จริง แม้ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทจะมีลักษณะเปิดกว้างสำหรับทุกคนโดยไม่เลือกชาติชั้น วรณะ เพศ ภูมิ และเผ่าพันธุ์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยืนยันภาวะแห่งเสรีภาพเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน แต่ก็มีได้หมายความว่า ส่งเสริมให้ทำอะไรตามใจปรารถนา เพราะได้วางหลักเกณฑ์และแสดงขอบเขตของเสรีภาพไว้สองลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรกคือ กรอบที่เป็นขอบเขตภายนอกหมายถึง ข้อห้ามมิให้ล่วงละเมิดในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นตามที่ปรากฏในหลักคำสอน ได้แก่พระวินัยในหมู่สงฆ์และหลักจริยธรรมสำหรับชาวบ้าน หากปฏิบัติตามแล้วเป็นการส่งเสริมเสรีภาพของผู้อื่นด้วย ลักษณะที่สองคือ ปัจจัยบางอย่างที่เป็นขอบเขตภายในจิต เช่น กรรมและกิเลส แต่สิ่งเหล่านี้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ หากดำเนินชีวิตไปตามกระบวนการธรรมคือ มรรคมีองค์ 8 ประการที่มุ่งพัฒนากายและจิตแล้วย่อมเข้าถึงความจริงของธรรมชาติเข้าใจโลก และชีวิตทั้งยังรวมถึงจิตที่เป็นอิสระเป็นจุดหมายที่บรรลุได้ในทุกยุคทุกสมัยซึ่งขอบเขตเหล่านี้ก็จะเป็นข้อจำกัดอีกต่อไป และพระพุทธศาสนายังเสนอว่า ชีวิตมิได้อยู่ด้วยกฎข้อบังคับ แต่ชีวิตที่ตั้งมอยู่ด้วยหลักการ และด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เปิดกว้าง นับเป็นศาสนาที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากที่สุด แม้ในปรัชญาของชาลส์ก็ไม่มีขอบเขตที่เป็นหลักเกณฑ์ชัดเจน แต่มุ่งเสริมให้แต่ละบุคคลเป็นผู้ใช้เสรีภาพอย่างถูกต้อง คือใช้อย่างรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการใช้เสรีภาพของตน ตามความเหมาะสมของเหตุและปัจจัย ซึ่งสุดท้ายขอบเขตของเสรีภาพก็คือ พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (พระสำเร็จ ญาณวีโร (สุภาพ), 2552)

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับพริตริช นิตเช่ เพื่อหาความแตกต่างเชิงเปรียบเทียบความเป็นมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับมนุษย์ในทัศนะพริตริช นิตเช่ ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร บทความวิจัยนี้จะให้คำตอบในเรื่องต่างๆ เหล่านั้นและเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษามนุษย์ในทัศนะพริตริช นิตเช่
3. เปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับพริตริช นิตเช่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี มีขั้นตอนดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการเปรียบเทียบมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช กับพระอรหันต์ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา 2) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการมนุษย์ในทัศนะของฟรีดริช นิตเช กับมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท โดยอาศัยแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นต้น

2. การตรวจสอบข้อมูล/จัดระเบียบข้อมูล มีดังนี้ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องอภิมนุษย์ ผู้วิจัยตรวจสอบเนื้อหาว่าได้คำตอบครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ และผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลในลักษณะ 3 แก้ว ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ และงานวิจัย และตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอต่อการวิเคราะห์และตอบวัตถุได้หรือไม่ จากนั้นจึงนำมาจัดระเบียบข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหาในสารบัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ นำข้อมูลที่ผ่านมาตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกันรอบด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจำแนก จัดประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ การตีความ สังเคราะห์เนื้อหา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการหาข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) และการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์และเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

4. การเรียบเรียงข้อมูล มีดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่วิจัย โดยจำแนกตามประเด็นหลักและประเด็นรองที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาหลักคำสอนอภิมนุษย์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีอภิมนุษย์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักอภิมนุษย์ในพระพุทธศาสนา และให้นำหนักกับประเด็นหลักมากกว่า จากนั้นจึงเรียบเรียงข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในสารบัญ

5. การเขียนวิทยานิพนธ์ มีดังนี้ หลังจากเรียบเรียงข้อมูลแล้วลงมือเขียนงานวิทยานิพนธ์ โดยเขียนในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ให้เป็นไปตามกรอบของวัตถุประสงค์ และถูกต้องตาม

ระเบียบวิธีวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6. การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีดังนี้ เรียบเรียงตามโครงสร้างเนื้อหา และกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงลงมือเขียนวิจัยในรูปของประโยคความเรียง นำเสนอข้อมูล ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แล้วอธิบายความโดยมุ่งตอบประเด็นตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญในการวิจัย รวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

1. มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปได้ว่า มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่า ชันธ์ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุปาทายรูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด โดยมีประเด็นศึกษา คือ แนวคิดมนุษย์กับการเข้าสู่การเป็น พระอรหันต์ในพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปว่า แนวคิดมนุษย์ในการเข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์ในทางพุทธ ปรัชญาเถรวาท คือ การละ สังโยชน์มี 10 อย่าง ดังนี้ 1) พระโสดาบัน ละสังโยชน์ได้ 3 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส) 2) พระสกทาคามี โสดาบัน ละสังโยชน์ได้ 3 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส แต่จิตคลายจากราคะ โทสะ และโมหะมากขึ้น) 3) พระอนาคามี ละสังโยชน์ได้ 5 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส กามราคะ ปฏิฆะ) 4) พระอรหันต์ ละสังโยชน์ได้ 3 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส รูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา) และแนวคิดมนุษย์กับธรรมชาติแบบพุทธปรัชญา

2. มนุษย์ในทัศนะพรีตริช นิตเช่ สรุปได้ว่า เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาดตนเอง ด้วยแนวคิดเจตจำนง แห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำ ไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ และการ ทะเยอทะยานเป็นแรงขับ โดยมีประเด็นศึกษาดังนี้ คือ ศีลธรรมแบบนาย หมายถึง ผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจ นักรบ ผู้ดี ชนชั้นสูง ผู้มีฐานะมั่งคั่ง สมบูรณ์พูนสุข ผู้ที่เข้มแข็งกว่า ผู้ที่มีสถานะเหนือกว่า สูงส่ง และมี คุณลักษณะมาจากการตีความหมายของคำว่า “ดี” ซึ่งตรงข้ามจากการตีความหมายของคำว่า “เลว” อันเป็นคุณลักษณะของทาส กล่าวโดยรวมแล้วนายมีภาพลักษณ์ในด้านต่างๆ ที่เต็มไปด้วยอำนาจ มีความ เข้มแข็ง เป็นผู้ที่เหนือกว่าทาสทุกประการทั้งในแง่จิตและกาย ซึ่งพวกนายจะพบเห็นได้อยู่ในสังคมว่า เป็นชนส่วนน้อย วิธีการดำเนินชีวิตของนายเน้นการดำรงอยู่แบบปัจเจกบุคคล กระทำเพื่อผลประโยชน์ ส่วนตัวเป็นหลัก กล้ายืนยันทัวเอง ไม่ปฏิเสธหลักหนีชีวิต เชื้อมั่นในอำนาจตัวเอง เป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะเปิดเผย และตั้งมั่นอยู่ในความสัตย์ซื่อต่อตนเอง ฟังพอใจในตัวเอง มีความสุขจากการเป็นผู้กระทำ (Active) และเป็นความสุขปัจจุบัน นายจะใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบัน ซึ่งต่างจากทาส ที่เห็นว่าการอยู่เฉย

เฉื่อยชาทางกาย และอารมณ์เป็นความสุข ฉะนั้นทาสจึงมีความสุขจากการไม่ริเริ่มกระทำ (Passive) ทาสขาดความพึงพอใจในตัวเอง ชอบหลอกลวง ปิดบังตัวตน เน้นคำสอนการเสียสละตนทำเพื่อส่วนรวม และศีลธรรมแบบทาส หมายถึง ผู้ที่ถูกปกครอง ชนชั้นต่ำ ไพร่ สามัญชน ต่ำ ผู้ที่ไร้ซึ่งอำนาจและคุณลักษณะ สอดคล้องตามความหมายของคำว่า “เลว” ทาสจึงเป็นสัญลักษณ์ของความอ่อนแอ ทั้งในแง่กายภาพและจิตใจ ซึ่งนิตเชเรียกศีลธรรมแบบทาสอีกชื่อหนึ่งว่า “ศีลธรรมฝูง” (herd morality) คล้ายกับการรวมตัวของสัตว์ที่อยู่รวมกันเป็นฝูง เนื่องจากความกลัว รู้ว่าตนเองอ่อนแอ มีอำนาจน้อยจึงรวมตัวกันอยู่เป็นฝูงเพื่อป้องกันตัวเองและสร้างความรู้สึกปลอดภัย ซึ่งทาสนั้นก็มักพบเห็นจับกลุ่มรวมตัวกัน และเป็นชนส่วนใหญ่ของสังคม

3. เปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับพรีตริช นิตเช สรุปได้ดังนี้

3.1 ความหมายของมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับ พรีตริช นิตเช ในประเด็นที่สรุปได้ว่า ในทัศนะพุทธปรัชญา มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยความเป็นผู้มีจิตใจสูง รู้จักใช้เหตุผล ประกอบด้วยกาย และจิต โดยในส่วนของกายและจิตมีความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ และมีกรรมเป็นแบ่งให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน ในทัศนะของนิตเช มนุษย์ หมายถึง “เจตจำนงที่จะมีอำนาจ” (Will to power) เจตจำนงนี้เป็นสาระตะแห่งชีวิต เป็นเจตจำนงเป็นแก่นแท้ของมนุษย์และเจตจำนงที่จะมีอำนาจของมนุษย์แต่ละคนจะมีอำนาจมากน้อยไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความกล้าของแต่ละบุคคลในการกระทำตามหน้าที่และผลประโยชน์ของตน

3.2 ระดับมนุษย์ มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับพรีตริช นิตเช ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกันสรุปได้ดังนี้ ในทัศนะพุทธปรัชญา แบ่งมนุษย์ตามคุณภาพของจิต เช่น มนุสสนิโรย มนุสสดีริจโน มนุสสเปโต มนุสสอสุรกาย มนุสสกุโธ และมนุสสเทโว ส่วนนิตเช ได้แบ่งระดับมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ มนุษย์ระดับทาส มนุษย์ระดับนาย และระดับบอภิมนุษย์

3.3 การพัฒนามนุษย์ สรุปได้ว่า ในทัศนะพุทธปรัชญา ถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน เช่น มนุษย์ที่มีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปเพื่อการไม่เบียดเบียนตน และผู้อื่น และดำเนินชีวิตไปตามกฎระเบียบของสังคม เชื่อว่า ปุถุชน มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาจากการฝึกตนด้วยการให้ทานรักษาศีล มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง เชื่อว่า กัณถยานชน และมนุษย์ที่พัฒนาดตนด้วยหลักไตรสิกขาจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ตามศักยภาพของตนด้วยการเข้าถึงความเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ได้ชื่อว่าเป็น อริยบุคคล ส่วนในทัศนะของนิตเช การพัฒนาเพื่อเป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาดตนเองโดยใช้แนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับบอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเอง และผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ ความทะเยอทะยานเป็นแรงขับเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในปัจจุบัน และถือว่าการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือพัฒนามนุษย์มีอิสรภาพและเสรีภาพ คือเป็นอภิมนุษย์

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาอภิปรายผล ดังนี้

1. มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่าขันธ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุपाทयरูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับจิตอาวะกุล (2540) กล่าวว่า ในพุทธปรัชญา มนุษย์มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ กาย กับ จิต หรือวัตถุกับสิ่งมีชีวิต รวมเรียกว่า ขันธ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มนุษย์เป็นผู้กำหนดเป้าหมายแห่งชีวิตของตนเอง เป็นผู้กำหนดทางเดินของตนเอง และสามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนดด้วยความพากเพียรพยายาม และด้วยสติปัญญาของตนเอง เป็นต้น

2. มนุษย์ในทัศนะฟรีดริช นิตเช เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาตนเอง ด้วยแนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ และการทะเยอทะยานเป็นแรงขับ ซึ่งสอดคล้องกับอริยธัมม์ เลิศอมรไชยกิจ (2561, หน้า 6) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอภิมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช พบว่า แนวคิดอภิมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช คือ ผู้ที่มีความกล้าหาญ รู้จักใช้เหตุผลและสติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ไม่เชื่อหรือยอมรับสิ่งใดง่ายๆ โดยปราศจากการตรวจสอบด้วยเหตุผล และต้องเป็น ชีวิตที่มีพลังอำนาจ ดังนั้น “เจตจำนงที่จะมีอำนาจ” จึงเป็นเรื่องของพลังอำนาจในตนเองที่สามารถควบคุมและแปรเปลี่ยนกิเลสทั้งหลายให้สามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์คุณค่าให้กับตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีความหมายโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมและความเมตตาธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ กฤษ maya และวิโรจน์ อินทนนท์ (2561, หน้า 221-235) ได้กล่าวไว้ในบทความวิชาการเรื่อง แนวคิดเรื่อง “อำนาจ” ของเฟรดริช วิลเฮลม นิตเช

สรุปได้ว่า อำนาจในแนวคิดของนิตเชไม่เหมือนกับอำนาจที่พบตามแนวคิดของนักปรัชญาทั่วไป ในรูปแบบของกระบวนการทางอำนาจ ซึ่งตามปกติแล้วอำนาจจะเป็นการกระทำต่อบุคคลหนึ่งกับบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง กระทำต่อบุคคลอื่น หรือแม้แต่อำนาจที่กระทำในระดับของสังคมด้วยความรู้ของบุคคลหนึ่ง แต่อำนาจในแนวคิดของนิตเชนั้น เป็นสิ่งที่เริ่มต้นจากการควบคุมตนเองคล้ายในเชิงของศาสนา แต่เป็นสิ่งที่ประกอบของพลังแห่งเหตุผลต่อสู้กับพลังงานด้านลบ ด้วยการใช้องการกลั่นกรองเปลี่ยนทิศทางสิ่งที่ไม่ดีด้วยเหตุผลจนกลายเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นผู้มีอำนาจในเชิงผู้อยู่เหนือผู้อื่น เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

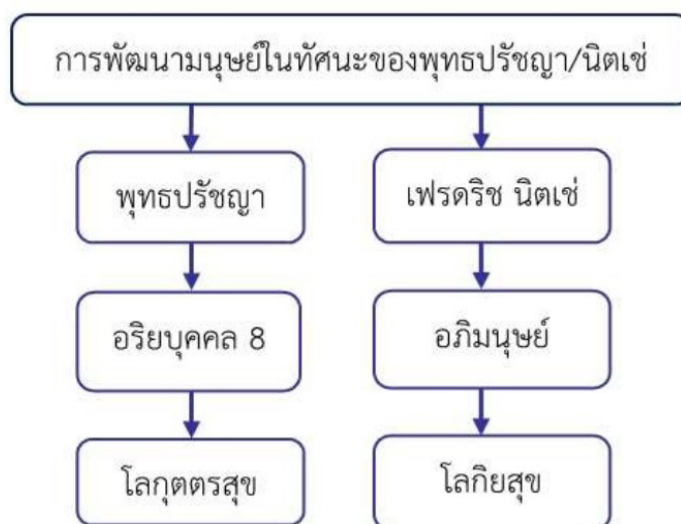
1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรดำเนินการวิจัยแบบพัฒนา (Research and development: R & D) โดยนำเอาแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาทและแนวคิดนิตเช่ไปพัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ดังนี้

- 1.1 การพัฒนานักเรียนด้วยพุทธปรัชญาเถรวาท
- 1.2 การพัฒนาชุมชนด้วยพุทธปรัชญาเถรวาท
- 1.3 การพัฒนานักเรียนด้วยปรัชญานิตเช่
- 1.4 การพัฒนาชุมชนด้วยปรัชญานิตเช่

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับเฟรดริช นิตเช่ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ว่า การพัฒนามนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญามีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อการเข้าถึงโลกุตตรสุข และส่วนนิตเช่มีเป้าหมายเพื่อการเข้าถึงโลกียสุข ดังภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษ maya และวิโรจน์ อินทนนท์. (2561). แนวคิดเรื่องอำนาจของเฟรดริช วิลเฮลม นิตเช่. *วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา*, 14(2), 221-235.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาร์ดร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระสำเร็จ ญาณวิโร(สุภาพ). (2552). *ศึกษาวิเคราะห์ขอบเขตของเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาของฌอง-ปอล ซาร์ด*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตร อวະก. (2540). *เทคนิคมนุษยสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: เอ เอส พรินตติ้งเฮาส์.
- อริย์รัช เลิศอมรไชยกิจ. (2561). ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอภิมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช่. *วารสารพุทธมคค์ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 3(2), 11-17.

